

Huszonnyolc lehetőség a megújulásra

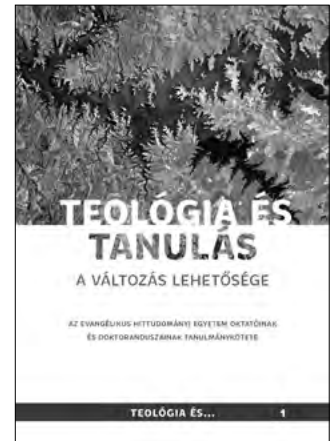
■ GERLAI PÁL

BALOGNÉ VINCZE Katalin – KODÁCSY-SIMON Eszter – SERES-BUSI Etelka (szerk.): *Teológia és tanulás: a változás lehetősége. Az Evangélikus Hittudományi Egyetem oktatóinak és doktoranduszainak tanulmánykötete.* L'Harmattan Kiadó – Evangélikus Hittudományi Egyetem – Luther Kiadó, Budapest, 2024. <https://doi.org/10.56037/978-963-380-281-6>

A tanulás területén egyre erősebb igény mutatkozik arra, hogy új módszereket ismerjünk meg és alkalmazzunk. Különösen a mesterséges intelligencia térnyerése és az egyházi élet kereteinek átalakulása hatásán időszerű a tanulási módszereinket aktualizálni, a határokat és az irányokat pontosítani. A jó pap holtig tanul kifejezés egyike a lelkeszi szolgálattal kapcsolatos legismertebb toposzoknak. Teológusként könnyen eshetünk abba a hibába, hogy a teológia és tanulás fogalmának viszonyát felületesen vagy elavult módszereinkkel kezeljük. Éppen ezért örömteli, hogy az Evangélikus Hittudományi Egyetem oktatóinak és doktoranduszainak 2024-es kötete összetett módon tárja elénk a teológia és tanulás kapcsolatának aktuális területeit hét témakörbe és huszonnyolc dolgozatba sorolva.

Ha felnőttkori tanulásról gondolkodunk, akkor elsősorban az újrakezdés és az újrakezdés gondolkodása az, ahonnan a tanulás felé közelítünk. Felnőttként gyakran újra meg kell küzdenünk a tanulás kihívásaival. Szabó B. András tanulmányát olvasva hamar egyértelművé válik, hogy a gyakorlati teológia és az igehirdetés révén új belátásokra tehetünk szert. Teológusok és igehirdetők minduntalan szembesülnek az időtlen ige és az aktuális teológiai irányzatok ambivalenciájával, vagyis a kortalan és örök krisztusi ige korszerű nyelven való megszólaltatásának kérdéseivel. Köztudomású, hogy a protestantizmus és a misztika kapcsolata nem túl széles palettával rendelkezik, míg a jelenleg innovatívabbnak tűnő katolikus teológiai hozzáállás a protestánsok számára talán okot adhat a borúlátásra. A dolgozatban érdekes megvilágításba kerül a „divat” eredeti fogalmának kialakulása, amely eredetileg a teológiai szemléletek változását jelentette. Az író levonja a gyakorlati konzekvenciáit a misszió belső megújulására vonatkozólag, amely az egyház és a társadalom kapcsolatáról való gondolkodásunk fókuszainak újraélesztésére, valamint a jelenkori teológia és a misszió összefüggéseinek tisztázására egyaránt sarkallja az olvasót. Ugyanakkor a tanulmány által felölelt területek legtöbbje esetében az egymással vitázó szemléletek közül jellemzően inkább csak egyik oldalt ismerteti behatóan az író.

Jóval idősebb generáció képviselője Reuss András, aki az elmúlt évtizedekben evangélikus teológusok és lelkeszek százait tanította, mégis üdítően friss támpontokat ad ahhoz, hogyan lehet más diszciplínák művelőivel együttműködve mélyíteni a krisztusi elkötelezettséget abban a mai társadalmi helyzetben, amikor a korábbi népegyházi keretek gyorsuló felbomlása során újra kell gondolni vallásos igényeink megélését. Dolgozata az egyházat hálózatként értelmezi, melynek tagjai a hagyományostól eltérő módokon tudják erősíteni egymást. E forma véleményem szerint nagyon pontosan

az evangélikus közösségekre van szabva. A reformáció korától a legutóbbi időkig példákat állít az olvasó elé, rámutatva a hitelesség el nem avuló igényére. A teológia tanulásának színtereiről gondolkodva mutatja be a tanulóközösséget mint legmagasabb értéket. A melanchthoni példát mutatja fel mint olyan ajándékot, mellyel élnie kell egyházunknak. Bár az idézett hitvallási iratok és teológusok közismertek, a tanulmány mégis frissítőleg hat az olvasóra.

Pángyánszky Ágnes a holisztikus szemléletű teológiatanítás bemutatására vállalkozik, amely megvalósulását tekintve minden gyakorló lelkész érdeklődésére számíthat, és felkelti a teológiával mint tudománnyal foglalkozni vágyók kíváncsiságát is. Ez a szemlélet azzal biztat, hogy a teológia tanulása közben az egyetemi hallgató átélheti a lelkivezetés élményét, mely személyiségének és szemléletének formálási folyamatában segítségére lesz. Ezt az intézményeknek és a gyülekezeteknek az oktatásba való minden eddiginél szervezettebb bevonásával éri el. A holisztikus szemlélet során felépülő kapcsolatok létkérdést jelentenek a megújulás igénye szempontjából a huszonnegyedik órában lévő egyház számára. A reménykeltő írás azzal biztat, hogy az elmúlt két évtized valódi paradigmaváltást hozott a teológus- és lelkészoktatás szemléletében.

László Virgil széles látókörű tanulmányával arra vállalkozik, hogy újrafogalmazza a teológiában mint tudományban való elmélyülés motivációit. A teológia alapjait érintő kérdései a teológus olvasókat önreflexióra készíthetik. A dolgozat írója maga is jelzi, hogy tanulmánya antológiajellegű, de a válogatás személyes volta miatt is érezhető a felsorolt korszakalkotó teológusok iránti tisztelet és szeretet, emiatt valóban élvezetes olvasni ezt az írást.

A konstruktivista pedagógia az egyik legizgalmasabb területe az utóbbi évtizedek pedagógiakutatásának. Kodácsy-Simon Eszter a jézusi tanítás és a konstruktivista teológia közötti párhuzamokat szemlélteti a lelkészi és hitoktatói munkában is jól használható példákon keresztül. A dolgozat segítségével nemcsak a perspektíva legfontosabb jellemzőit ismerhetjük meg, hanem segít új fénybe helyezni a bibliai történeteket. A konstruktivista pedagógia eszközeit számtalan bibliai példával támasztja alá. Mindezek ellenére nem szabad elfelejteni, hogy a konstruktivista pedagógiai szemlélet a megjelenése óta eltelt évtizedekben láthatólag nem volt képes megrengetni az oktatás konzervatív formáit és területeit, így csak reménykedhetünk, hogy egyszer valóban elindul egy konstruktivista pedagógiai reform.

Az Ó- és Újszövetség korába kalauzolnak a tanulmánykötet második részének dolgozatai, melyek közül az elsőben Cserháti Márta egy ritkán vizsgált szemszögből, a szemmel verés hiedelme szempontjából láttatja Jézus korát. Ezután egy mára társadalmunkból eltűnt berendezkedés, a rabszolgaság jellemzőit mutatja be Jasper-Makay Emese dolgozata. Munkájának egyik legfontosabb erénye, hogy megmutatja, még egy nyúlfarknyi levél is tartalmazhat rengeteg olyan információt, amely közelebb visz minket az első keresztény gyülekezetek életmódjához. Olvasása közben Bergsveinn Birgisson *Fekete vikingje* járt a fejében (BIRGISSON 2020), mely szintén évezredes töredékből bontakoztatja ki egy konkrét személy életét és egy társadalom részletes korrajzát. Szívesen olvasnék még több ilyen írást más bibliai szereplőkről is.

Az elkülönülés ellenére is létrejövő kulturális keveredésnek egy szembeötlő példáját mutatja be Pápai Attila, aki a deuteronomista történeti mű redakciójának hiányosságain, apró, de kulcsfontosságú részleteken keresztül vezet rá az olvasót, hogy a Kánaánban honfoglaló zsidó nép hogyan veti át a környező népek szokásait és kultúráját.

Egy ilyen apró részletre hívja fel Csercsa Balázs a figyelmet, amikor egy különleges bibliai hely értelmezésén keresztül láttatja, hogy az izraelita és a moábita nép közötti kapcsolat a vallási különbség ellenére is mennyire erős volt. Az *ariel* kifejezés az írásmagyarázóknak évszázadok óta feladja a leckét. Merész vállalkozás a kifejezés jelentésének újragondolása, hiszen tanulmányával egy meg lehetőségen széles körű konszenzussal elfogadott értelmezést kísérel megdönteni.

Percze Sándor a sivatagi atyák (és anyák) korába kalauzol, és idéz tanító történeteket, amelyeken keresztül az atyák tanításának legfontosabb jellemzőit mutatja be. A sivatagi atyák autoritását életformájuk istenközelsége adta, és ennek a jelentősége mit sem változott az azóta eltelt évszázadok alatt, így ma is ugyanúgy tanulhatunk tőlük, mint tanítványaik az első századokban: tapasztalataik, hibáik elismerése, egyszerű, célravezető és nem általános tanításaik, példázataik ma is üdítőek és helytállóak, ugyanakkor érezni, hogy egy jóval nagyobb munka kis részlete a tanulmány.

A héber nyelvnek a 17. századi evangélikus oktatásból való eltűnésének, majd 18. századi újbóli feltűnésének rövid története bár nem tűnik túl izgalmas fordulatnak, Csepregi Zoltán tollából mégis rendkívül érdekes kép rajzolódik ki a felvidéki magyar teológiai oktatásról. Meglepő, hogy a reformáció üldözésének gálarabságig vezető gyászévtizede a hébertől való elfordulás után mégis kikényszerítette a teológiai oktatás megújulását. A dolgozat nagy erénye, hogy ízelítőt ad abból, milyen gazdag teológiai és evangélikus iskolai élet pezsgett a Felvidéken.

A 19. század végi időszak evangélikus oktatóinak életébe enged betekintést Balogné Vincze Katalin írása, aki az Eötvös József-féle oktatási reform idejébe kalauzol el, és az egykori *Evangélikus Népiskola* című havilap egyházi oktatásról szóló írásain keresztül mutatja be, milyen küzdelmeik és kihívásaik lehettek az akkori evangélikus tanítóknak az etnikailag megosztott monarchiában.

A szabadegyházi fakultatív hitoktatás kialakulását és a baptista egyház sorsát mutatja be Bacsó Benjámin dolgozata az államosítás időszakában, amikor a történelmi egyházak visszaszorulásakor a kisegyházak vezetőiben felébredt a remény, hogy az áldatlan helyzetben kicsiségük előnyükre válhat. Jó volna mélyebben megismerni, hogyan viszonyultak a szabadegyházi gyülekezetek az így kialakuló helyzethez, és milyen a jelenlegi megítélése a kor meghatározó szabadegyházi vezetőinek az utókor szemében.

A tanulmánykötet negyedik fejezetében Seben Glória a MEKDSZ keresztény diákszövetségben átért tapasztalatai segítségével az ifjúságteológiát mutatja be. Nagyon tanulságos, hogyan lehet a keresztény ifjúságra bízni a teologizálást, és olyan nehezített terepen is eredményeket elérni a gyülekezetépítésben, mint az egyetemi szintér, ahol a történelmi egyházak által működtetett egyetemi lelkészségek a legnagyobb jóindulattal is csupán korlátozott eredményeket tudnak elérni. Valóban érdemes újragondolni az ifjúsági munkát evangélikus egyházunkban a MEKDSZ modellje alapján, hiszen kifejezetten az egyetemista korosztályban nagymértékű a lemorzsolódás gyülekezeteinkben.

Nagy Krisztina a mentorképzés előnyeit mutatja be. A szerző írásában bizonyítja, hogy ez a fajta képzés magát a mentort is nagyobb ismeretre, tapasztalatra vezeti, együtt növekszik tudása a mentoráltéval. A mentorálásban már nagy jártassággal rendelkezők kaphatnak segítséget Seres-Busi Etelka tanulmányából, aki a mentor és a mentorált kapcsolatában kifejezetten a kettejük közötti reflexiós folyamatokat, modelleket mutatja be. Aki ilyen jellegű kísérést vállal, annak nagy segítségére lehet a tanulmányban felsorolt módszerek ismerete és elsajátítása.

Johann Gyula írása több évtizedes lelkészi, lelkivezetői tapasztalattal ad támpontokat a lelkipásztori, lelkigondozói pályára indulóknak, de azoknak is lehetőséget ad a számvetésre, akik maguk is régóta állnak ilyen szolgálatban. A generációs kihívásokat megemlíti, de azok elé helyezi az önismertet és az ezt fejlesztő teológiai diszciplínák oktatásának fontosságát a lelkészképzésben, majd a személyközpontú lelkigondozói beszélgetés öt alapvető lépését járja körül. A teológusok és lelkészek egy részének ma is fenntartásai vannak a mentálhigiénés módszerek irányában, ezért is örömteli ennek a lelkészek számára hasznos módszernek mint használható eszköznek a bemutatása. Ezt a látásmódot részletezi is írásában, mindezt Krisztus jelenlétébe helyezve.

A következő tanulmány egészen más, de hasonlóan fontos kísérésre világít rá. Sokak számára nem

ismert tény, hogy a siketek számára a jelnyelv sokkal érthetőbb, mint bármilyen írott irodalmi nyelv. Hogy miért van így, az Bácskai Károly tanulmányából nagyon pontosan kiderül. Izgalmas a nyelvészetnek ezzel a területével is megismerkedni. A misszióknak nagyon fontos része, hogy a Szentírás jelnyelvre is le legyen fordítva, ugyanolyan hűen, teológiailag pontosan, mint a világ bármilyen más nyelvére. A 2014-es revideált új fordítással ez meg is történt. Ennek a munkának az alapjaiba vezet be a dolgozat.

A liturgia is egyfajta istentiszteleti nyelvezet, melynek egy nagyon ősi része az a felszólítás, amikor az eucharisztia előtt a keresztleletlen résztvevőket kiküldték az istentiszteletről. Ennek teológiai háttéréről, hangsúlyairól, a hitben nevelés fontosságáról, az úrvacsora igazi megéléséről szól Hafenschner Károly dolgozata, amely arra mozgósít, hogy megerősödjünk a valódi úrvacsorai jelenlétünkben. A liturgia nyelvezete után az egyházzene válfajaival ismerkedhetünk meg: a Lutheránus Világszövetség nagygyűléseinek énekanyaga kiváló korlenyomat az egyházi liturgia és az énekszokások változásairól. Pap Kinga Marjatta áttekintése körültekintően mutatja 77 millió evangélikus „világegyházunk” énektanulásának változásait az elmúlt évtizedekben.

A kulturális változást mint a tanulóközösség szervezeti tanulását mutatja be Ősz Farkas Ernő dolgozata, míg Gyurkó Donát Sámuel a tanítványi kiscsoportokban való tanulás lehetőségeivel foglalkozik.

Kerepeszki Anikó, Finta Gergely és Pintérné Váray Rita a szépirodalom és az egyházzene eszközeinek használhatóságát, érdekességeit mutatja be a hatodik részben. Mindegyik dolgozatban izgalmas újdonságokra lelhet az, aki fogékony ezekre a területekre, a szépirodalomtól Bach zenei játékoságán keresztül az énekelt egyházzene szemléltető erejéig.

A kötet utolsó fejezetében olyan etikai kérdéskörökkel találkozhatunk, melyek a teológia határterületei, és az egyházi kérdések iránt kevésbé fogékonyak részéről is figyelmet kapnak. Ezek a szenvedés Gombkötő Beáta, az asszisztált reprodukció Pongrácz Máté és a halál témaköre Thuránszky István tanulmányában. Olyan területek, amelyek a társadalom széles rétegeit érintik, az egyéni megküzdési lehetőségek pedig még azokat is foglalkoztatják, akik a kereszténységtől elfordulnak vagy azzal kapcsolatban sarkos, elutasító véleménnyel rendelkeznek.

A *Teológia és tanulás* című kötetet elsősorban lelkészeknek és teológusoknak ajánlom, hiszen a mindennapi szolgálat meghatározó hitkérdéseinek témaköreit öleli fel, melyek istenkapcsolatunk megerősítésére, imádságra és önreflexióra készítenek. Ezenkívül azoknak is ajánlom, akik az evangélikus egyházat jelenleg megmozgató témák iránt érdeklődnek. Olyan teológiai területekkel kapcsolatban olvashatunk érdekes vagy újdonságokat bemutató írásokat, amelyek még a szekularizált társadalmat is az egyházzal való párbeszédre sarkallják. A tanulmánygyűjtemény bizonyíték arra, hogy a teológiai tanárok és doktoranduszok figyelemmel kísérik a társadalmi változásokat, így korunk szellemi és spirituális frontvonalait bemutatva irányt adnak egyházunknak a társadalmilag is hangsúlyos kérdésekre adott válaszok megtalálásában, de ami még ennél is fontosabb, a szekularizált társadalmat is taníthatják az Istennel való párbeszéd keresésére.

Hivatkozott mű

BIRGISSON, Bergsveinn 2020. *A fekete viking*. Ford. Veress Dávid. Corvina, Budapest.